

POSTANOWIENIE

Dnia 27 stycznia 2015 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Maciej Pacuda

w sprawie z wniosku H. O.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w Z.
o rentę z tytułu niezdolności do pracy,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 27 stycznia 2015 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawczyni od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 22 stycznia 2014 r., sygn. akt III AUa (...),

- 1) odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- 2) przyznaje adwokat A. P. od Skarbu Państwa - Sądu
Apelacyjnego w (...) kwotę 120 (sto dwadzieścia) złotych
powiększoną o obowiązującą stawkę podatku od towarów i usług
tytułem kosztów pomocy prawnej udzielonej w postępowaniu
kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w (...) wyrokiem z dnia 22 stycznia 2014 r. oddalił apelację wniesioną przez ubezpieczoną H. O. od wyroku Sądu Okręgowego – Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Z. z dnia 10 stycznia 2013 r. oddalającego odwołanie ubezpieczonej od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych – Oddziału w Z. z dnia 31 stycznia 2012 r., którą odmówiono jej prawa do wypłaty renty z tytułu niezdolności do pracy.

Ubezpieczona H. O. wniosła do Sądu Najwyższego skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 22 stycznia 2104 roku, zaskarżając ten wyrok w całości i zarzucając mu naruszenie prawa materialnego, to jest art. 57 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych i art. 15 ust. 2 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, a także naruszenie przepisów postępowania, to jest art. 379 pkt 5 k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c., art. 386 § 2 k.p.c. i art. 233 § 1 k.p.c.

Zdaniem wnoszącej skargę kasacyjną, jest ona zasadna z uwagi na wskazane w skardze kasacyjnej naruszenia przepisów prawa materialnego, to jest art. 57 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, a także naruszenie przepisów postępowania, to jest art. 379 pkt 5 k.p.c. w zw. z art. 398³¹ k.p.c.

W uzasadnieniu wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżąca podniosła, że spełnia wymagania niezbędne do przyznania jej renty z tytułu niezdolności do pracy, gdyż posiada orzeczenie lekarskie o niepełnosprawności w stopniu umiarkowanym na stałe, posiada wskazania dotyczące odpowiedniego zatrudnienia - praca nie obciążająca kręgosłupa, nie wymagająca pozycji wymuszonych oraz dobrego wzroku, co w efekcie czyni ją niezdolną do pracy zgodnej z jej kwalifikacjami.

Dodatkowo zasadne jest rozpoznanie „kasacji” z uwagi na pominięcie w toku postępowania art. 15 ust. 2 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych, mimo że skarżąca wskazywała, że zgodnie z orzeczeniem lekarskim o stopniu niepełnosprawności z powodów zdrowotnych jej czas pracy nie może przekraczać 7 godzin dziennie i 35 tygodniowo, co wskazuje, że ubezpieczona nie jest zdolna do wykonywania wyuczonego zawodu w wymaganym wymiarze i w efekcie czyni ją niezdolną do pracy w rozumieniu art. 57 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych.

Ponadto, zdaniem skarżącej, skarga kasacyjna zasługuje na rozpoznanie z powodu naruszenia art. 379 pkt 5 k.p.c. przez pozbawienie ubezpieczonej możliwości obrony swoich praw i nieprzyznanie jej pomocy profesjonalnego pełnomocnika w toku całego postępowania, pomimo że leczyła się ona psychiatrycznie i psychologicznie, jest osobą bezrobotną, która nie ma środków do

życia, nie jest w stanie samodzielnie bronić swoich praw w toku postępowania sądowego. Skarżąca ma 57 lat i jest osobą bardzo schorowaną, posiadającą na stałe orzeczenie o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności. Ma problemy ze wzrokiem, schorzenia kręgosłupa, niedosłuch, drętwienie kończyn górnych, zawroty głowy. Ponadto zmaga się z zaburzeniami natury psychicznej i psychologicznej. Dodatkowo, zdaniem skarżącej, doszło do naruszeń przepisów art. 233 k.p.c. przez pominięcie wywiadu zawodowego w opinii sporządzonej przez biegłych lekarzy sądowych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Stosownie do art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne (pkt 1), istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (pkt 2), zachodzi nieważność postępowania (pkt 3) lub skarga jest oczywiście uzasadniona (pkt 4). Wypada również dodać, iż zgodnie z art. 398⁴ § 2 k.p.c., określającym wymogi formalne skargi kasacyjnej, skarga kasacyjna powinna zawierać wniosek o przyjęcie do rozpoznania i jego uzasadnienie. Należy zatem stwierdzić, że wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania powinien wskazywać, że zachodzi przynajmniej jedna z okoliczności wymienionych w powołanym wcześniej art. 398⁹ § 1 k.p.c., a jego uzasadnienie (sporządzone odrębnie od uzasadnienia podstaw kasacyjnych) winno zawierać argumenty świadczące o tym, że rzeczywiście, biorąc pod uwagę sformułowane w ustawie kryteria, istnieje potrzeba rozpoznania skargi przez Sąd Najwyższy. Skarga kasacyjna nie jest bowiem (kolejnym) środkiem zaskarżenia przysługującym od każdego rozstrzygnięcia sądu drugiej instancji kończącego postępowanie w sprawie, z uwagi na przeważający w jej charakterze element interesu publicznego. Służy ona kontroli prawidłowości stosowania prawa, nie będąc instrumentem weryfikacji trafności ustaleń faktycznych stanowiących podstawę zaskarżonego orzeczenia.

Jako „najdalej idącą” przyczynę uzasadniającą przyjęcie jej skargi kasacyjnej do rozpoznania, na co wskazuje powołanie się przez nią na art. 379 pkt 5 k.p.c.,

ubezpieczona podniosła nieważność postępowania, albowiem jej zdaniem została pozbawiona możliwości obrony swych praw przez nieustanowienie przez Sąd pomocy prawnej z urzędu.

W opinii Sądu Najwyższego, w przedmiotowym postępowaniu nie wystąpiła jednakże przesłanka nieważności, o której mowa w art. 379 pkt 5 k.p.c.

W pierwszej kolejności należy podkreślić, że skarżąca w ogóle nie złożyła wniosku o ustanowienie dla niej pełnomocnika z urzędu, co wyklucza zarzut nieważności postępowania i czyni go bezprzedmiotowym. Zgodnie z art. 117 k.p.c. ustanowienie adwokata (radcy prawnego) może bowiem nastąpić wyłącznie na wniosek strony. Wyjątkowo możliwość ustanowienia adwokata z urzędu przewiduje art. 560¹ k.p.c. w sprawach o ubezwłasnowolnienie, o uchylenie oraz zmianę ubezwłasnowolnienia - dla osoby, której dotyczy wniosek o ubezwłasnowolnienie, lub dla osoby ubezwłasnowolnionej oraz art. 48 ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (tekst jedn.: Dz.U. z 2011 r. Nr 231, poz. 1375 ze zm.) dla osoby, która ze względu na stan zdrowia psychicznego nie jest zdolna do złożenia wniosku, jeżeli sąd uzna udział adwokata w sprawie dotyczącej tej osoby za potrzebny (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 10 marca 1999 r., II CKN 41/99, LEX nr 196603). Taka sytuacja w rozpoznawanej sprawie w oczywisty sposób jednak nie zachodzi.

Niezależnie od tego warto podnieść, że co do zasady ustanowienie pełnomocnika nie jest obowiązkowe, lecz zostało pozostawione ocenie sądu orzekającego. W orzecznictwie wykształcił się trafny pogląd, że ocena sądu nie jest całkowicie swobodna. Jeżeli sąd stwierdzi, że uczestnik postępowania nie może sam bronić swych praw, ma obowiązek ustanowienia dla niego adwokata z urzędu (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 28 listopada 2002 r., II CKN 399/01, LEX 196607, czy z dnia 22 kwietnia 2010 r., V CSK 384/09, LEX nr 688057). Odmowa ustanowienia dla strony pełnomocnika procesowego z urzędu nie usprawiedliwia wszakże zarzutu nieważności postępowania wskutek pozbawienia strony możliwości obrony jej praw, gdyż wniosek taki (oczywiście o ile został złożony) podlega uwzględnieniu, jeżeli w ocenie sądu udział profesjonalnego pełnomocnika jest potrzebny - art. 117 § 5 k.p.c. (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 2 marca 2005 r., III CK 533/04, LEX nr 197647; z dnia 12 września 2007 r., I CSK 199/07,

LEX nr 461625; z dnia 16 kwietnia 2008 r., V CSK 564/07, LEX nr 424339; z dnia 18 kwietnia 2008 r., II CSK 636/07, LEX nr 646332 oraz postanowienia z dnia 15 maja 2007 r., V CSK 37/07, LEX nr 442585 i z dnia 29 kwietnia 2009 r., II CSK 643/08, LEX nr 610216).

Tylko w wyjątkowych sytuacjach nieprzyznanie fachowego pełnomocnika z urzędu może być kwalifikowane jako powodujące nieważność postępowania wskutek pozbawienia strony możliwości obrony jej praw. Dotyczy to jednak tylko przypadków, gdy strona swoim zachowaniem wykazuje nieznajomość reguł postępowania lub nieporadność, prowadzącą do tego, że przy faktycznym lub prawnym skomplikowaniu sprawy nie jest w stanie wykorzystać prawnych możliwości prawidłowego jej prowadzenia (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 8 grudnia 2009 r., I UK 195/09, OSNP 2011 nr 13-14, poz. 190 oraz z dnia 12 maja 2010 r., I UK 19/10, LEX nr 603408). Wykładnia ta jest odzwierciedleniem reguł odnoszących się do przyznawania pomocy prawnej w postępowaniu przed sądami krajowymi, przyjętych w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (por. wyroki z dnia 2 marca 1987 r., skarga nr 9562/81, w sprawie Monnell i Morris przeciwko Wielkiej Brytanii, LEX nr 81039; z dnia 16 lipca 2002 r., skarga nr 56547/00, w sprawie P, C. i S. przeciwko Wielkiej Brytanii, LEX nr 75481; z dnia 27 czerwca 2006 r., skarga nr 12825/02, w sprawie Tabor przeciwko Polsce, LEX nr 182158 oraz z dnia 13 marca 2007 r., skarga nr 77765/01, w sprawie Laskowska przeciwko Polsce, LEX nr 248617), a ostatnio również Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (wyrok z dnia 22 grudnia 2010 r. w sprawie C-279/09, DEB Deutsche Energiehandels und Beratungsgesellschaft GmbH przeciwko Republice Federalnej Niemiec, Europejski Przegląd Sądowy 2011 nr 8, poz. 35, z glosą P Czepiela; Europejski Przegląd Sądowy 2013 nr 3, s. 40, z glosą K. Kowalik-Bańczyk).

Należy jednak podkreślić, że niezależnie od tego, iż ubezpieczona nie składała wniosku o ustanowienie dla niej pełnomocnika z urzędu, analiza przebiegu procesu w rozpoznawanej sprawie oraz ocena aktywności ubezpieczonej w tym procesie prowadzi do wniosku, że nie wykazywała ona na etapie postępowania przed Sądami pierwszej i drugiej instancji nieznajomości zasad postępowania lub nieporadności, prowadzących do tego, że nie była w stanie wykorzystać prawnych

możliwości prawidłowego jej prowadzenia. Z tej przyczyny nie można zasadnie twierdzić, że brak profesjonalnego pełnomocnika procesowego pozbawiał ją możliwości obrony praw.

W zasadzie poza zarzutem nieważności postępowania skarżąca nie formułuje żadnej innej ustawowej przesłanki przedsądu, niemniej ze sposobu sformułowania przez nią wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania można domniemywać, że w jej opinii skarga kasacyjna jest również oczywiście uzasadniona (art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c.).

Należy zatem przypomnieć, że skarga jest oczywiście uzasadniona, jeżeli zaskarżone tą skargą orzeczenie zapadło wskutek oczywistego naruszenia prawa, zaś oczywiste naruszenie prawa powinno być rozumiane jako widoczna, bez potrzeby dokonywania pogłębionej analizy jurydycznej, sprzeczność wykładni lub stosowania prawa z jego brzmieniem albo powszechnie przyjętymi regułami interpretacji (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 26 lutego 2001 r., I PKN 15/01, OSNAPIUS 2002 nr 20, poz. 494 oraz z dnia 17 października 2001 r., I PKN 157/01, OSNP 2003 nr 18, poz. 437), jest możliwe do przyjęcia tylko wówczas, gdy orzeczenie jest niewątpliwie sprzeczne z zasadniczymi i niepodlegającymi różnej wykładni przepisami prawa (por. orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 30 stycznia 1963 r., II CZ 3/63, OSPiKA 1963 nr 11, poz. 286). Powołanie się przez autora skargi kasacyjnej na przesłankę zawartą w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. zobowiązuje go zatem do przedstawienia wyводу prawnego zmierzającego do wykazania kwalifikowanej postaci naruszenia przepisów prawa materialnego lub procesowego polegającej na jego oczywistości, widocznej *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej, co daje podstawy do uznania skargi za oczywiście uzasadnioną, tj. podlegającą uwzględnieniu (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 11 grudnia 2009 r., II PK 223/09, LEX nr 585777 oraz z dnia 3 lutego 2010 r., II PK 304/09, LEX nr 602695). Innymi słowy, jeżeli skarżący powołuje się na oczywistą zasadność skargi, to powinien zawrzeć w niej wywód prawny, z którego ta oczywista zasadność będzie wynikała. Ma to być przy tym zasadność łatwo dostrzegalna już nawet przy pobieżnej lekturze skargi (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 7 maja 2010 r., V CSK 459/09, LEX nr 602638).

O tak rozumianej zasadności nie można mówić w przedmiotowej sprawie, a uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi sprowadza się głównie do przeciwstawienia własnych, subiektywnych ustaleń faktycznych ustaleniom Sądu. Podniesienie zarzutu błędu w ustaleniach faktycznych nie daje zaś podstawy do powoływania się na oczywistą zasadność skargi, skoro ustalenia te są wynikiem swobodnej oceny dowodów dokonywanej przez sąd. Zgodnie z art. 398¹³ § 2 k.p.c., Sąd Najwyższy jest związany ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia. Regulacja ta koresponduje z przepisem art. 398³ § 3 k.p.c. zakazującym zgłaszania w postępowaniu kasacyjnym zarzutów dotyczących ustalenia faktów lub oceny dowodów. W konsekwencji takiego stanu rzeczy wywody skarżącej pozostające w sprzeczności z ustaleniami faktycznymi sądu drugiej instancji i oparte na jej własnej wersji stanu faktycznego muszą być przez Sąd Najwyższy pominięte.

Kierując się przedstawionymi motywami, Sąd Najwyższy uznał, iż ubezpieczona nie wykazała potrzeby rozpoznania jej skargi kasacyjnej. Dlatego, na podstawie art. 398⁹ k.p.c., orzekł jak w sentencji. Orzeczenie o kosztach nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu w postępowaniu kasacyjnym zostało oparte na treści art. 108 § 1 k.p.c. oraz § 12 ust. 2 w związku z § 13 ust. 4 i § 19 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie opłat za czynności adwokackie i ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu.